

prof. dr hab. Zbigniew Szot
Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu
Wydział Malarstwa i Rysunku

Poznań, 31 grudnia 2019 roku

RECENZJA

dorobku artystycznego i dydaktycznego oraz rozprawy habilitacyjnej

Pani dr Edyty Sobieraj,

w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie sztuk plastycznych,

w dyscyplinie sztuki piękne

Zleceniodawca recenzji

Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, Sekcja ds. stopni w zakresie sztuki, pismo z dnia 25 listopada 2019 roku, informujące o wyznaczeniu przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów mojej osoby na recenzenta w komisji habilitacyjnej do oceny osiągnięć Pani dr Edyty Sobieraj (nr sprawy: BCK-VII-L-9295/19), pracownika Wydziału Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Do zlecenia została dołączona w formie papierowej i elektronicznej dokumentacja złożona przez habilitantkę:

- Autoreferat w języku polskim i angielskim,
- Poświadczona przez jednostkę organizacyjną przeprowadzającą postępowanie habilitacyjne kopia dokumentu stwierdzającego posiadanie stopnia doktora,
- Wykaz dorobku dydaktycznego,
- Dokumentacja osiągnięcia artystycznego,
- Dokumentacja pozostałej działalności.

Dane habilitantki

Pani dr Edyta Sobieraj urodziła się w 13.07.1966 roku w Warszawie. Tam też w latach 1973-1981 uczęszczała do Szkoły Podstawowej nr 205 w Warszawie, następnie w latach 1981-1985 do stołecznego VI Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Reytana. Po maturze, którą zdała w 1985 roku, studiowała przez 2 lata (1988-1990) na Wydziale Wychowania Plastycznego w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej (obecnie Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej) w Krakowie. W 1990 zdała egzaminy wstępne na Wydział Malarstwa w Krakowie, gdzie studiowała przez 5 lat w pracowni prof. Jana Szancenbacha, u którego w 1995 roku obroniła dyplom z wyróżnieniem. W 1997 roku rozpoczęła pracę jako asystent na Wydziale Malarstwa w ASP w Krakowie w pracowni I roku, prowadzonej przez prof. Adama Brinckena. Od października 1998 roku pełniła funkcję asystenta w IV Pracowni Malarstwa, w której kształcą się studenci Wydziału Malarstwa od II do V roku studiów. W roku 2009 obroniła doktorat na Wydziale Malarstwa w ASP w Krakowie. Promotorem w przewodzie doktorskim był Pan prof. Adam Brincken, recenzentami zaś: prof. Janusz Marciniak oraz prof. Jacek Waltoś. Obecnie pracuje jako adiunkt na Wydziale Malarstwa w pracowni prof. Adama Brinckena.

Ocena Autoreferatu

Autoreferat Pani dr Edyty Sobieraj jest spójnym, jednolitym tekstem odnoszącym się bezpośrednio do Niej osobiście i zrealizowanych przez Nią prac. Na jego treść składa się - oprócz krótkiego wprowadzenia - osiem rozdziałów zatytułowanych kolejno:

Odsłona 1 – Dom, Odsłona 2 – Inside-Outsaide, Odsłona 3 – Zastona, Odsłona 4 – Rzeczy i Przedmioty/Vanitas, Odsłona 5 – Czas/Memorabilia, Odsłona 6 – Akwarela/Litografia, Odsłona 7 – Q&A, Odsłona 8 – Przechowalnia.

Pani Sobieraj dużo miejsca w swoim tekście poświęca intymnym wręcz opisom kreowanych przez siebie zjawisk malarskich. Autorka pisze: *„Gdybym miała jak najprościej nazwać obszar moich zainteresowań w sztuce, to są to malarskie*

rozmyślenia nad problemem upływającego czasu, przemijania i ulotności, tymczasowości i pamięci nierozzerwalnie związanej z tożsamością. Interesują mnie dychotomie wewnątrz – zewnątrz, przemijanie – stałość, przestanie – odkrywanie, obecność – pustka.”

Odnosząc się do „domu” – miejscu w którym mieszka i spędza wiele czasu - realizuje w 2011 roku wystawę pod tytułem „Home”, zaprezentowaną w Hovedoya Kunsverket Gallerei w Oslo. Habilitantka prowadzi nas poprzez swoje myślenie - odwołując się do XVII-wiecznego malarstwa niderlandzkiego pełnego mieszczańskich wnętrz. Brak zasłon w oknach kalwińskiej Holandii, z jednej strony odsłaniało przepych wnętrz, ale też, być może miało świadczyć o czystości prowadzenia się domowników. Edyta Sobieraj opowiada o swoim domu, a w zasadzie domach, z których jeden jest miejscem do mieszkania, a drugi domem do pracy. Malarstwo staje się Jej sposobem opisywania tych przestrzeni. Początkowo przez najprostszy podział płótna na podłogę i ścianę, dochodząc z czasem do bardziej skomplikowanych podziałów przestrzeni: kulisowych, z elementem ruchu, zaczynających wychodzić poza wyizolowane wnętrza. Sobieraj udaje się w malarstwie zatrzymać czas który przeminął –zdając sobie sprawę, że nigdy już nie wróci to, co się wydarzyło. Kolejnym ważnym dla elementem do którego się odnosi Habilitantka to okno. Ten oczywisty detal architektury ma wiele znaczeń i konotacji. Jest miejscem przenikania – zespolenia świata zewnętrznego i wnętrza. Źródłem światła naturalnego. Sobieraj w swoich pracach wykorzystuje je budując hopperowski nastrój, tak jak na przykład w niewielkiej nietytułowanej pracy olejnej z 2014 roku, czy w dużym obrazie „Przechowalnia” z 2017 roku. Z przestrzenią okna wiąże się bezpośrednio motyw zasłony. Zasłona skrywała Arkę Przymierza w jerozolimskiej świątyni. Jest mistycznym symbolem, oddzielającym nas od sacrum. Habilitantka odnosi się też do wielu innych motywów skrywających tajemnice, takich jak wpół przymknięte drzwi oraz wszelkiego rodzaju pudła, kartony i pudełka. W jej malarstwie zaczyna pojawiać się też cała gama różnorodnych przedmiotów „pozostawiających ślady życia”. Pojawiają się obrazy w obrazach, puste ramy tworząc nowe przestrzenie w pionowych podziałach stosowanych przez Sobieraj. Kiedyś prof.

Wojciech Müller powiedział że prawdziwy dom jest jak martwa natura, do której cały czas coś dodajemy. Tak też jest w tym przypadku. Malarstwo to zaczyna wypełniać coraz więcej różnorodnych przedmiotów – obrazów, książek, pudeł a nawet samotnych mebli. Przykładem może być fotel, z którego ktoś przed chwilą wstał i wyszedł z pokoju, pozostawiając po sobie wspomnienie.

„Sztuka ma możliwość przywracania rzeczom ich znaczenia, przypominania ich niegdysiejszej „światłości”, przechowania-zachowania pamięci o nich, a tym samym o nas samych” – pisze habilitantka w swoim Autoreferacie. Równocześnie od 2014 roku zaczyna tworzyć kolaże. Wykorzystuje stare tektury będące tyłami oprawionych w ramy prac, poddając je różnorodnym zabiegom, co pozwoliło by mające już swoją historię kartony stały się autonomicznymi wypowiedziami artystycznymi. Twórczość swoją poszerza też o technikę akwareli i litografii.

Jak już wcześniej pisałem twórczość Edyty Sobieraj jest osobista, niemal intymna. W tym kontekście niezmiernie interesujący wydaje się być cykl prac, który w styczniu 2019 roku habilitantka zaprezentowała na wystawie Q&A w Galerii ASP w Krakowie. Jest to trwający rok czasu swoisty artystyczny dialog z norweskim fotografem Trondem Johanem Andersenem. Sztuka Sobieraj ewoluuje powoli, ale ewolucja ta ma charakter ciągły. Jest to szczere artystyczne wyznanie pozbawione fałszywej melodramatyczności.

Ocena dołączonego dzieła artystycznego

Dzieło aspirujące do spełnienia warunków wynikających z ustawy o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki Pani dr Edyty Sobieraj to zestaw prac malarskich, na który składa się w sumie pięćdziesiąt siedem pojedynczych prac, oraz dwa cykle, z których jeden zatytułowany „Przedmiot”, który składa się z pięciu prac o wymiarach 50 x 50 cm. Drugi zaś to nietytułowany cykl będący zbiorem z piętnastu prac wykonanych w technice olejnej na płótnie o wymiarach 30 x 50 cm. Dopełnieniem jest zestaw trzydziestu dziewięciu prac na podłożu papierowym, wykonanych techniką tempery, wosku, akwareli i kolażu zrealizowanych w latach 2014 - 2018,

spójnych tematycznie i wzajemnie się uzupełniających, prezentowanych na następujących wystawach indywidualnych:

- „Memorabilia”, Kunstverket Galleri/ Oslo, Norwegia, 2014;
- „Zasłona”, Galeria Wspólna/Bydgoszcz, 2017;
- „Przechowalnia”, Miejska Galeria Sztuki/ Częstochowa, 2018;
- „Q&A”, Galeria Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, 2019;

Czym jest pamięć? Pamięć o kimś, o czymś. Czasem ulotna jak zapach, który jest, a za chwilę znika, pozostawiając nieokreślony obraz, siedzący gdzieś głęboko, pod skórą, w zakamarkach naszego umysłu. Pamięć dla człowieka jest czymś oczywistym. Pamiętamy zdarzenia ważne i nieistotne, potrafimy opisać sytuacje z głębokiego dzieciństwa tak, jakby wydarzyły się wczoraj. Zdarzają się też takie, które na zawsze zmieniają nasze postrzeganie świata. Istnieje też pamięć miejsc. Miejsc ważnych dla wielu i miejsc ważnych tylko dla jednej osoby. O tym właśnie mówią prace habilitantki. Zestaw prezentowanych prac, z których największa ma wymiary 170 x 280 cm, a najmniejsza 10 x 10 cm, jest wielowymiarową podróżą w osobowość autorki. Podróżą kameralną, prowadzącą poprzez wnętrza, pokoje i zakamarki. Oglądając obrazy Sobieraj odnoszę wrażenie, że w przedstawianych przez Nią wnętrzach przed chwilą ktoś przebywał, pozostawiając fluid, ledwie wyczuwalny i trudny do uchwycenia. Przestrzeń wypełniona przedmiotami, które stają się niemymi świadkami zaistniałych zdarzeń oraz bohaterami malarskich zjawisk kreowanych przez habilitantkę. Przestrzeń z jednej strony ograniczone ścianami, na których odnajdujemy wspomnienia, ślady istnienia. Czasem przebite światłem drzwi, które prowadzą do następnego pomieszczenia, tworząc labirynt wspomnień i znaczeń. Zasłony stanowią namiastkę tajemnicy, a fragment okna budzi nadzieję na szerszy horyzont. Prace Pani Edyty Sobieraj w zasadzie poza zestawem zatytułowanym „Q&A” pozbawione są przedstawień postaci. Obrazy te utrzymane w ograniczonej gamie barwnej niewątpliwie zasługują na uznanie. Niewątpliwie duży

wpływ na Jej twórczość ma ciągły kontakt pejzażem i kulturą norweską, która odciska się swoistym piętnem na malarstwie habilitantki. Oprócz surowych pejzaży skandynawskich pobrzmiwają echa twórczości literackiej Henryka Ibsena, Knuta Hamsuna czy Jo Nesbo, nacechowane prostotą i uczciwością północy.

Ocena dołączonych dzieł artystycznych

W dokumentacji artystki oprócz dzieła habilitacyjnego prezentowany jest obszerny zestaw prac zrealizowanych zarówno przed uzyskaniem stopnia doktora, jak i po jego uzyskaniu. Cechą charakterystyczną dla twórczości Pani dr Edyty Sobieraj jest konsekwencja. Jej prace cechuje pewna ciągłość oraz to, że w zasadzie stanowią one jedność. Prezentowane w dokumentacji dzieła zrealizowane po uzyskaniu stopnia doktora w 2009 roku, stanowią całość z której wyodrębniono dzieło habilitacyjne które jest fragmentem większej, przemyślanej konstrukcji intelektualnej opisywanej w tej recenzji.

Ocena osiągnięć artystycznych

Pani Edyta Sobieraj jest artystką bardzo aktywną. Swoją twórczość pokazywała na dwudziestu ośmiu wystawach indywidualnych w kraju i za granicą, z których jedenaście miało miejsce po uzyskaniu stopnia doktora. Swoje prace prezentowała w znaczących galeriach w kraju, a także w prestiżowych przestrzeniach wystawienniczych Norwegii, Niemiec i Austrii. Prace habilitantki pokazywane były też na sześćdziesięciu pięciu pokazach i wystawach zbiorowych w kraju a także w: Austrii, Belgii, Czechach, Francji, Grecji, Litwie, Niemczech i Norwegii. Dwadzieścia sześć z nich miało miejsce po doktoracie. Habilitantka dwukrotnie w latach 2012/13 odbyła staż w pracowni litografii w Grafisk Stentrykk w Oslo w Norwegii.

Pani dr Edyta Sobieraj dwukrotnie uzyskała stypendium twórcze oraz jest laureatką ośmiu nagród, które uzyskała za swoją działalność artystyczną. Na szczególną uwagę zasługuje wieloletnia współpraca z z Dorthe Enderssen, właścicielką Centrum Kultury i Sztuki w Tjome w Norwegii. Prace Pani dr Edyty Sobieraj znajdują się między innymi

w zbiorach Królowej Norwegii Sonji, Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz w wielu kolekcjach prywatnych w kraju i za granicą

Ocena osiągnięć dydaktycznych

Pani dr Edyta Sobieraj do tej pory była recenzentką trzech dyplomów magisterskich, oraz promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim Pani mgr Magdaleny Rucińskiej z Katedry Sztuk Wizualnych Uniwersytetu Technologiczno - Przyrodniczego w Bydgoszczy.

W latach 2010–2019 odpowiedzialna była za organizację wystaw końcoworocznych w Pracowni prof. Adama Brinckena. Wielokrotnie w tym okresie czasu zajmowała się organizacją wystaw Najlepszych Dyplomów Wydziału Malarstwa i Pracowni prof. Brinckena w Pałacu Sztuki w Krakowie. W latach 2010/11 była kuratorką tych ważnych dla krakowskiej Akademii wystaw. Organizowała też wiele wystaw, zarówno pracownianych, jak i wydziałowych w wielu galeriach w kraju i za granicą.

Opiekowała się wielokrotnie plenerami studenckimi organizowanymi przez Wydział Malarstwa krakowskiej ASP na Harendzie w Zakopanem. Jest też autorką wielu warsztatów malarskich i artystycznych w Centrum Kultury i Sztuki Gamle Omelet w Tjøme w Norwegii. Ponadto Pani Edyta Sobieraj w ramach działalności statutowej prowadzi badania dotyczące aktualności Vanitas jako koncepcji filozoficznej stawiającej przed człowiekiem pytanie o sens życia w perspektywie czasu i przemijania w wymiarze sztuki. Brała też udział w Międzynarodowym Sympozjum Artystycznym ART CIRCLE w Brdzie w Słowenii, a także była członkiem jury w II Ogólnopolskim Konkursie im. Leona Wyczółkowskiego w 2016 roku.

Do szczegółowego spisu wystaw, prac organizacyjnych na rzecz wydziału i uczelni oraz innych dokonań Pani dr Edyty Sobieraj odsyłam do dobrze przygotowanej dokumentacji.

Konkluzja

Twórczość Pani dr Edyty Sobieraj jest bogata i powstaje z wewnętrznej potrzeby i konieczności. Osiągnięcia twórcze, dydaktyczne i organizacyjne habilitantki stanowią nie tylko znaczny wkład w samą dyscyplinę, są również ich efektywnym przełożeniem na sferę dydaktyki i upowszechniania kultury oraz kształtowania estetycznych postaw polskiego społeczeństwa. Dorobek Edyty Sobieraj należy wysoko ocenić w aspekcie troski o zachowanie naszej tożsamości kulturowej. Wnioski, które przedstawiłem powyżej, pozwalają mi stwierdzić, że dorobek twórczy, dydaktyczny i organizacyjny Pani dr Edyty Sobieraj spełnia wymagania art. 16 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytułach oraz o stopniach naukowych i tytułach w zakresie sztuki, stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego sztuki. Dlatego gorąco popieram Jej starania o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.

